

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDO IR REZISTENCIJOS TYRIMO CENTRO
ĮSTATYMO NR. VIII-238 PREAMBULĖS, 2, 4, 5, 6 STRAIPSNIŲ IR TREČIOJO
SKIRSNIO PAVADINIMO PAKEITIMO
ĮSTATYMAS**

2019 m. liepos 11 d. Nr. XIII-2322
Vilnius

1 straipsnis. Įstatymo preambulės pakeitimas

Pakeisti Įstatymo preambulę ir ją išdėstyti taip:

„Lietuvos Respublikos Seimas,

vadovaudamasis tarptautinės bendrijos visuotinai pripažinta nuostata, kad žmonių naikinimas bet kuriuo tikslu yra nusikaltimas;

atsižvelgdamas į tai, kad Lietuvos Respublika prisijungė prie 1948 m. gruodžio 9 d. Konvencijos dėl kelio užkirtimo genocido nusikaltimui ir baudimo už jį bei 1968 m. lapkričio 26 d. Konvencijos dėl senaties termino netaikymo už karinius nusikaltimus ir nusikaltimus žmonijai;

remdamasis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir jos protokolų nuostatomis;

konstatuodamas, kad nuo 1940 m. birželio 15 d. iki 1990 m. kovo 11 d. Lietuva buvo okupuota, o primesti okupaciniai režimai neteisėti;

konstatuodamas, kad Lietuvos gyventojų fizinis ir dvasinis genocidas bei kiti nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai buvo vykdomi okupacijų laikotarpiu;

konstatuodamas, kad 1940–1990 m. Lietuvoje įvairiomis formomis (karinėmis ir politinėmis) vyko pasipriešinimas (rezistencija) Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos (SSRS) ir Vokietijos okupacinėms valdžioms;

konstatuodamas, kad nusikaltimai žmoniškumui ir karo nusikaltimai SSRS buvo vykdomi prieš Lietuvos gyventojus ir 1990–1991 m., atkūrus Lietuvos nepriklausomybę;

konstatuodamas, kad Lietuvos gyventojai įvairiomis formomis priešinosi agresyviems SSRS ekonominiams bei kariniams veiksams ir atkūrus Lietuvos nepriklausomybę;

pripažindamas, kad daug Lietuvos gyventojų žuvo laisvės kovose arba tapo genocido, holokausto ar kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų aukomis ir turi būti deramai pagerbti, o jų atminimas tinkamai įamžintas;

siekdamas sudaryti sąlygas ištirti Lietuvos piliečių pasipriešinimo okupaciniams režimams procesus, juos įvertinti ir patraukti baudžiamojon atsakomybėn genocido organizatorius bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų organizatorius ir vykdytojus;

siekdamas išsaugoti, įamžinti tremties ir rezistencijos laikotarpį reprezentuojančias vietas, skirtas supažindinti su 1944–1953 m. partizaninio karo, neginkluoto pasipriešinimo ir Lietuvos gyventojų tremties istorija, ir užtikrinti aktyvią ir veiksmingą istorinės atminties sklaidą ir tinkamą visuomenės, ypač jaunimo, supažindinimą su vertinga istorine medžiaga, priima šį įstatymą.“

2 straipsnis. 2 straipsnio pakeitimas

Pakeisti 2 straipsnio 1 dalį ir ją išdėstyti taip:

„1. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras (toliau – Centras) yra valstybės įstaiga, tirianti visas genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų apraiškas, 1920–1939 m. Vilniaus krašte okupacinio režimo vykdytą politiką bei pasipriešinimo jai procesus, Lietuvos gyventojų persekiojimą okupacijų metais, taip pat ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo okupacijoms procesus, 1990–1991 m. SSRS vykdytą agresiją ir jos padarinius atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, inicijuojanti genocido organizatorių ir vykdytojų veiksmų teisinį įvertinimą. Centras koordinuoja kitų institucijų atliekamus šiame įstatyme apibrėžtos srities tyrimo darbus.“

3 straipsnis. 4 straipsnio pakeitimas

Pakeisti 4 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„4 straipsnis. Centro uždaviniai

Centro uždaviniai – istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas, okupacinių režimų 1939–1990 m. vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido ir pasipriešinimo šiems režimams tyrimas, laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimo įamžinimas, okupacijos padarinių teisinio įvertinimo inicijavimas. Centras taip pat tiria 1920–1939 m. Vilniaus krašte okupacinio režimo vykdytą politiką bei pasipriešinimo jai procesus, 1990–1991 m. SSRS vykdytą agresiją ir jos padarinius atkūrus Lietuvos nepriklausomybę.“

4 straipsnis. 5 straipsnio pakeitimas

Pakeisti 5 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„5 straipsnis. Centro funkcijos

Centras, įgyvendindamas jam pavestus uždavinius, atlieka šias funkcijas:

1) vykdo apibrėžtų sričių ir laikotarpių tyrimus:

a) formuoja šiame įstatyme apibrėžtos srities tyrimų valstybinę politiką: nustato tyrimų kryptis ir metodiką, formuluoja darbo problematiką, sudaro ilgalaikes ir trumpalaikes genocido ir rezistencijos tyrimo programas ir jas įgyvendina, koordinuoja visų kitų institucijų vykdomus šios srities tyrimus;

b) renka, kaupia, sistemina ir apibendrina medžiagą apie okupacinių režimų įvykdytus nusikaltimus, taip pat apie 1990–1991 m. SSRS vykdytą agresiją ir jos padarinius atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, atskleidžia nusikalstamą totalitarinių režimų esmę, genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų vykdymo sistemą;

c) renka, analizuoja ir apibendrina medžiagą apie pasipriešinimo okupaciniams režimams procesus ir dalyvius bei pasipriešinimą 1990–1991 m. SSRS agresijai atkūrus Lietuvos nepriklausomybę;

d) skelbia mokslinę, informacinę, analitinę medžiagą, leidžia leidinius apie Lietuvos gyventojų genocidą, represijas ir pasipriešinimą okupaciniams režimams, rengia mokslines konferencijas, dalyvauja įgyvendinant kitų institucijų ir valstybių organizuojamas programas;

e) sudaro karių savanorių, laisvės kovų dalyvių ir asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų, bei karo nusikaltimų vykdytojų skaitmenines duomenų bazes, vardynus;

f) tiria archyvinę medžiagą ir teikia informaciją juridiniams ir fiziniams asmenims apie okupacijų laikotarpiu žuvusius, dingusius be žinios, represuotus, persekiotus, nukentėjusius nuo 1939–1990 m. okupacijų ir 1990–1991 m. SSRS vykdytos agresijos atkūrus Lietuvos nepriklausomybę Lietuvos gyventojus, pasipriešinimo okupacijoms dalyvius;

g) rūpinasi dokumentų, susijusių su genocidu ir rezistencija, paieškomis Lietuvoje ir kitose valstybėse, jų sugrąžinimu ar kopijų įsigijimu, kaupia rašytinę, fotografuotinę, garso, filmuotą medžiagą apie genocidą ir rezistenciją;

h) fiksuoja genocido ir Lietuvos gyventojų persekiojimo faktus ir represijų vykdytojus, teikia medžiagą apie konkrečius genocido vykdytojus valstybės teisėsaugos institucijoms; bendradarbiauja su šiomis institucijomis, deleguodamas savo atstovus į darbo grupes, vykdančias tyrimą ir turinčias ikiteisminio tyrimo teisę; gali būti pareiškėju teismuose dėl genocido bei kitų nusikaltimų žmoniškumui ir karo nusikaltimų;

i) bendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis, tiriančiomis kitų valstybių specialiųjų tarnybų ardomąją veiklą Lietuvos Respublikos teritorijoje, teikdamas archyvuose surinktą medžiagą ir nustatytus faktus;

j) tikrina, analizuoja ir skelbia buvusios SSRS specialiųjų tarnybų dokumentus;

k) dalyvauja atskirose valstybės programose, susijusiose su okupacijų metu padarytos žalos apskaičiavimu, ir įgyvendina tokias programas;

2) vykdo laisvės kovotojų ir genocido aukų atminimo įamžinimą:

a) dalyvauja įgyvendinant valstybės politiką tremties ir rezistencijos muziejų srityje: pagal poreikius steigia struktūrinius padalinius muziejinei veiklai vykdyti ir istorinės atminties vietoms įamžinti; konsultuoja ir teikia metodinę pagalbą dėl muziejų ir kitų įstaigų rengiamų ekspozicijų, parodų įrengimo, edukacinių programų organizavimo ir plėtojimo tremties ir rezistencijos tematika;

b) bendradarbiauja su Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija ir mokymo įstaigomis, teikia metodinę pagalbą įgyvendinant jaunimo patriotinio ugdymo ir visuomenės pilietiškumo programas;

c) inicijuoja, skatina ir remia memorialinių kompleksų, paminklų statybos, atminimo ženklų, kino filmų, monografijų kūrimo projektus ir skelbia viešus konkursus jiems įgyvendinti;

d) dalyvauja steigiant kovų ir kančių memorialą Vilniuje, rūpinasi istorinio paminklinio komplekso – buvusių KGB rūmų – autentiškumo išsaugojimu ir laipsnišku Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus išplėtimu, taip pat tinkamų saugoti sąlygų sudarymu neatsiejamai šio memorialinio komplekso daliai – buvusiems KGB archyvams;

e) koordinuoja valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų ar asociacijų iniciatyva vykdomą paminklų statybą, sudaro šių paminklų sąvadus, registrą, konsultuoja, teikia rekomendacijas ir metodinę pagalbą įamžinant laisvės kovas (statant paminklus, kuriant kino filmus, suteikiant pasipriešinimo dalyvių vardus miestų aikštėms ir gatvėms, švietimo įstaigoms ar kitiems objektams);

f) rengia siūlymus dėl valstybės mastu atmintinų su Lietuvos gyventojų genocidu ir laisvės kovomis susijusių datų paminėjimo, konsultuoja valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas ar asociacijas, organizuojančias įvairius su pasipriešinimu ir genocidu susijusius renginius;

g) rengia siūlymus dėl karių savanorių ir laisvės kovų dalyvių apdovanojimo, taip pat jų turėtų laipsnių ir apdovanojimų atkūrimo;

h) rengia Lietuvos ir kitų šalių ekspedicijas į tremties, žudynių, pasipriešinimo kovų vietas ir dalyvauja šiose ekspedicijose, renka kraštotyros medžiagą, liudytojų parodymus, dalyvauja tarptautiniuose projektuose, kuriais siekiama įamžinti genocido aukų atminimą;

i) rengia nuolatinės ekspozicijas Okupacijų ir laisvės kovų muziejuje, taip pat kilnojamasias parodas, panaudodamas Centro padalinių tyrimo rezultatus ir sukaupią medžiagą,

kaupia muziejaus fondus, juos sistemina, saugo ir tvarko, rengia ir įgyvendina edukacines programas studentams ir moksleiviams;

3) vykdo laisvės kovotojų ir genocido aukų teisinio statuso pripažinimą ir jų rūpybą:

a) inicijuoja, rengia ar dalyvauja rengiant įstatymų ir kitų okupacijos padarinių teisinio įvertinimo dokumentų projektus (dėl pasipriešinimo dalyvių (rezistentų), asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų ir 1990–1991 m. SSRS vykdytos agresijos atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, teisinio statuso, socialinės rūpybos, atsakomybės už genocidą ir kitais klausimais) bei kontroliuoja jų vykdymą, pripažįsta karių savanorių, laisvės kovų dalyvių ir asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų, teisinį statusą; įstatymų nustatyta tvarka išduoda nustatytos formos pažymėjimus ir tvarko jų apskaitą;

b) teikia siūlymus dėl asmenų, represuotų už pasipriešinimą okupaciniams režimams, teisių atkūrimo ar pakartotinio bylų tyrimo atsiradus naujų duomenų apie jų veiklą, siūlo iš naujo ištirti šių asmenų bylas.“

5 straipsnis. Trečiojo skirsnio pavadinimo pakeitimas

Pakeisti trečiojo skirsnio pavadinimą ir jį išdėstyti taip:

**„TREČIASIS SKIRSNIS
CENTRO VALDYMAS“.**

6 straipsnis. 6 straipsnio pakeitimas

Pakeisti 6 straipsnį ir jį išdėstyti taip:

„6 straipsnis. Centro valdymas

1. Centrą sudaro:

- 1) Genocido ir rezistencijos tyrimo departamentas;
- 2) Memorialinis departamentas (su Okupacijų ir laisvės kovų muziejumi).

2. Centro padaliniai atlieka šiame įstatyme nurodytas funkcijas ir glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje, naudodamiesi kituose padaliniuose sukaupta medžiaga.

3. Centrai vadovauja generalinis direktorius – valstybės pareigūnas, kurį 5 metų kadencijai į pareigas skiria ir iš jų atleidžia Seimas Lietuvos Respublikos Seimo Pirmininko teikimu. Tas pats asmuo negali eiti Centro generalinio direktoriaus pareigų daugiau kaip dvi kadencijas iš eilės.

4. Centro generaliniu direktoriumi gali būti skiriamas nepriekaištingos reputacijos Lietuvos Respublikos pilietis, turintis humanitarinių arba socialinių mokslų krypties studijų magistro kvalifikacinį laipsnį arba jam prilygintą aukštojo mokslo kvalifikaciją, ne mažesnę kaip

3 metų darbo, susijusio su Centro uždaviniais ir funkcijomis, stažą ir leidimą dirbti ar susipažinti su įslaptinta informacija.

5. Centro generalinio direktoriaus įgaliojimai nutrūksta šiais pagrindais:

- 1) pasibaigus kadencijai, kai jis neskiriamas kitai kadencijai;
- 2) atsistatydinus savo noru;
- 3) dėl sveikatos būklės, neleidžiančios eiti pareigų;
- 4) jam mirus;
- 5) netekus Lietuvos Respublikos pilietybės;
- 6) įsiteisėjus apkaltinamajam teismo nuosprendžiui;
- 7) teismui pripažinus jį neveiksniu arba ribotai veiksnium tam tikroje srityje;

8) Lietuvos Respublikos Seimo statute nurodytų subjektų siūlymu Seimui visų Seimo narių balsų dauguma priėmus nutarimą atleisti jį iš Centro generalinio direktoriaus pareigų.

6. Centro generalinis direktorius, kurio kadencija pasibaigusi, šias pareigas eina tol, kol bus paskirtas naujas Centro generalinis direktorius.

7. Atleidžiant iš pareigų Centro generalinį direktorių šio straipsnio 5 dalies 1 ir 3 punktuose numatytais pagrindais, jam išmokama 2 mėnesių jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio išeitinė išmoka. Centro generaliniam direktoriui mirus, jo šeimai išmokama 2 mėnesių jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio išmoka.

8. Šio straipsnio 5 dalies 3 punkte numatytu atveju klausimą dėl Centro generalinio direktoriaus atleidimo iš pareigų Seimas sprendžia tik tada, kai yra Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro sudarytos gydytojų komisijos išvada.

9. Centre dirba valstybės tarnautojai ir darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis.

10. Centro generalinis direktorius, Centro generalinio direktoriaus pavaduotojas ir Centro struktūrinių padalinių vadovai sudaro Centro patariamąją tarybą. Centro patariamąsios tarybos darbui vadovauja jos išrinktas tarybos pirmininkas.

11. Centro generalinis direktorius strateginiais Centro veiklos, programų sudarymo ir jų įgyvendinimo klausimais gali inicijuoti laikinas konsultacines grupes iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų ar asociacijų atstovų.

12. Už savo veiklą Centras yra atskaitingas Seimui ir Vyriausybei.

13. Centro kompetencija, struktūra ir funkcijos nustatomos Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro nuostatuose. Šiuos nuostatus Seimo Laisvės kovų ir valstybės istorinės atminties komisijos teikimu tvirtina Seimas.

14. Institucijos prie Centro:

1) Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija; ši komisija teikia Centrui išvadas dėl karių savanorių, laisvės kovų dalyvių ir asmenų, nukentėjusių nuo 1939–1990 m. okupacijų

ir 1990–1991 m. SSRS vykdytos agresijos atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, teisinio statuso pripažinimo. Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos sudėtį ir jos nuostatus Centro generalinio direktoriaus teikimu tvirtina Vyriausybė. Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisiją techniškai aptarnauja Centras. Komisijos veikla finansuojama iš valstybės biudžeto lėšų, skiriamų Centru;

2) Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo, aukų rėmimo ir įamžinimo fondas (toliau – Fondas). Šį fondą steigia ir jo nuostatus tvirtina Vyriausybė. Lėšos Fondui skiriamos iš valstybės biudžeto. Genocido ir rezistencijos aukoms remti išmokama ne mažiau kaip 80 procentų iš valstybės biudžeto Fondui skirtų lėšų. Fondo nuostatuose nustatyta tvarka lėšos Fondui gali būti kaupiamos ir iš kitų šaltinių.“

7 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

Šis įstatymas įsigalioja 2020 m. sausio 1 d.

8 straipsnis. Įstatymo taikymas

1. Iki šio įstatymo įsigaliojimo į pareigas neterminuotai paskirtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius po šio įstatymo įsigaliojimo pareigas eina tol, kol bus paskirtas naujas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius.

2. Paskyrus naują Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinį direktorių, iki šio įstatymo įsigaliojimo neterminuotai paskirtas Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro generalinis direktorius atleidžiamas iš pareigų ir jam išmokama 2 mėnesių jo vidutinio darbo užmokesčio dydžio išėtinė išmoka.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

Respublikos Prezidentas

Gitanas Nausėda